

До Научното жури

назначено със Заповед на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ № РД 38-284/07.05.2015 г. за провеждане на конкурс, обявен в ДВ.бр.20/17.03.2015 г., за заемане на академичната длъжност „доцент“ по **Международно частно право** в Област на висше образование с шифър 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление с шифър 3.6. Право

РЕЦЕНЗИЯ

От Николай Симеонов Натов
Професор по международно частно право в Юридическия факултет на
Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Председател на Научното жури в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по Международно частно право (ш.3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление ш. 3.6. Право), обявен за нуждите на Катедра „Международно право и международни отношения“ при Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, с кандидат **д-р Боряна Богданова Мусева**

Уважаеми членове на Научното жури,

С горната заповед съм назначен за член на Научното жури по този конкурс. На първото заседание на Научното жури, проведено на 28.05.2015 г. съм определен за председател на Журито и за рецензент по конкурса.

В указания със Заповедта срок представям на Вашето внимание рецензията си. Декларирам, че

1. За конкурса

Решението за конкурса е обнародвано в ДВ.бр.20/17.03.2015 г. Конкурсът е обявен за нуждите на Катедра „Международно право и международни отношения“ при Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ в Област на висше образование с шифър 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление с шифър 3.6. Право, **научна специалност Международно частно право.**

2. Общи сведения за кандидата

В конкурса участва един кандидат – Боряна Богданова Мусева, д-р по право. Тя е родена на 28.03.1975 г. в София. Средно образование е получила в 91 немска езикова гимназия в София. Висшето си образование е завършила през 2000 г. в СУ „Св. Кл. Охридски“, Юридически факултет – с успех от следването и държавните изпити отличен 6.00, с квалификация юрист. Специализирала е в Хумболдт Университет, Берлин, в Макс-Планк Институт по чуждестранно и международно частно право, Хамбург, Германия и е практикувала в Германския Бундестаг. През 2002-2005 г. е била редовен докторант по МЧП в ЮФ на СУ „Св. Кл. Охридски“ и е защитила докторска

дисертация на тема „Определяне на приложимото право при непозволено увреждане“. Професионалният ѝ опит включва: международна парламентарна практика в Бундестага; работа като адвокат в Софийска адвокатска колегия – от 2002 г. досега (адвокатско съдружие „Мусева и Иванов“); референт и наблюдател на политическите процеси в Германия в Министерство на външните работи – от март 2001 до март 2002 г.

3. Авторски материали, с които д-р Мусева участва в конкурса.

За конкурса кандидатката е представила: **1) монография** (хабилитационен труд) – един брой на тема „Цесията в международното частно право“, изд. Сиби, 2014 г., 170 стр.; **2)** „Реформа на международната компетентност и екзекватурата по граждански и търговски дела в държавите членки на ЕС (Нов Регламент Брюксел Ia)“, сп. Търговско право, 2014, № 4, стр. 5-25, **статия**; **3)** „Международна компетентност при брачни искиове - чл. 3–7 от Регламент Брюксел IIa“, **самостоятелен раздел** от коментара „Регламентът Брюксел IIa“, Николай Натов, Боряна Мусева, Васил Пандов, Теодора Ценова, Дафина Сърбинова, Станислав Йордански, Емил Цанев и Михаил Станков, Сиела, 2014, стр.66-95; **4)** „Международният договор в материята на международната компетентност, признаването и изпълнението на чуждестранни решения по граждански и търговски дела“, в сборник „Международният договор – източник на международното частно право“, Николай Натов, Йорданка Зидарова, Васил Пандов, Боряна Мусева, Станислав Йордански, Ясмина Андреева, Дафина Сърбинова, Теодора Ценова и Ивелин Кирчев, Сиела, 2013, стр. 308-338, **студия**; **5)** „Специална международна компетентност – чл. 5 и чл.6“, **самостоятелен раздел** от коментар: „Регламентът „Брюксел I“, Николай Натов, Боряна Мусева, Ясмина Андреева, Станислав Йордански, Теодора Ценова, Дафина Сърбинова, Васил Пандов, Зафари Янакиев, Николай Бандаков, Цветан Крумов, Сиела, 2012, стр. 58-111; **6)** „Заинтересовано лице при признаване и допускане до изпълнение на чуждестранно съдебно решение“, сп. Съвременно право, 2011, № 5, стр. 58-74, **статия**; **7)** „Координация на паралелни производства пред съдилищата на държави членки на Европейския съюз“, сп. Юридически свят, 2010, №1, стр. 56-95, **студия**; **8)** „Обективно приложимо право към договорните задължения. Обхват на приложимото право“, в коментара „Регламент „Рим I“, Николай Натов, Боряна Мусева, Ясмина Методиева, Дафина Сърбинова, Теодора Ценова, Цветан Крумов, Станислав Йордански, Николай Бандаков, Захари Янакиев, Васил Пандов, Сиела, 2009, стр. 83-131, **студия**; **9)** „Определяне на приложимото право към индивидуалния трудов договор според правото на Европейския съюз“, сб. Актуални проблеми на трудовото и осигурителното право, том III, 2009 г., стр. 38-51, **статия**; **10)** „Проблеми при връчването на съдебни и извънсъдебни документи по граждански и търговски дела съгласно Регламент 1348/2000, Регламент 1393/2007 и Част седма ГПК“, в сб. „Международното частно право и някои разпоредби от Част седма на ГПК в светлината на Общностните източници“, Сиела, 2008, стр. 23-56, **статия**; **11)** „Das neue internationale Zivilverfahrensrecht Bulgariens in Zivil- und Handelssachen – Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts“ (IPRax), 2007, №3, Deutschland, p. 256-261, **статия**; **12)** „Връзка и взаимодействие между българското и европейското международно частно право“, сп. Юридически свят, 2007, №2, стр. 11-26, **статия**; **13)** „Прихващането в международното частно право“, сп. Съвременно право, 2006, №1, стр. 36-48, **статия**; **14)** „Из лабиринта на международната компетентност по граждански и търговски дела“, сп. Юридически свят, 2006, бр.2, стр. 41-91, **студия**.

Публикациите са подредени в хронологичен ред от най-новите към най-старите. Последните четири произведения от списъка са публикувани преди придобиването от

кандидатката на образователната и научна степен „доктор“, но те не са били включени в конкурса за „доктор“ и не повтарят представените за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ публикации в специализирани научни издания. С оглед на това изискванията на чл.24, ал.1, т.3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) са изпълнени по отношение тези произведения.

4. Оценка на монографията „Цесията в международното частно право“

Монографията е първото в българската доктрина по МЧП самостоятелно изследване на проблематиката за определяне на международната компетентност и на приложимото материално право към прехвърляне на вземания с международен елемент. Трудът е цялостно систематизирано проучване на начина, по който българският съд (или арбитражът) следва да преценява своята международна компетентност и ако установи че тя е налице, да реши кое е приложимото материално право при спорове, свързани с прехвърляне на вземания с международен елемент. Изследването има за предмет единствено стълкновителна уредба – то е посветено на стълкновителните норми за определяне на международна компетентност и приложимо право към цесията и договорната суброгация, на техния механизъм на действие и предметен обхват. Разработката не се занимава с преките норми на МЧП, регулиращи същите отношения.

Авторката ясно формулира цялостната научно-изследователска теза на труда, а именно: от една страна, към спорове по повод цесия и договорна суброгация могат да се прилагат почти всички основания за учредяване на международна компетентност, уредени в Регламент Брюксел I, Регламент Брюксел Ia, Кодекса на МЧП, Европейската конвенция за външнотърговски арбитраж, Ню Йоркската конвенция за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения и Закона за международния търговски арбитраж, при наличие на определени условия, отчитащи спецификите на възможните форми на прехвърляне на вземания. От друга страна – съществуващата уредба на определяне на приложимото право към цесията и договорната суброгация може да се използва дори и за неуредените в Регламент Рим I аспекти, свързани с третите лица. По такъв начин в монографията се очертава приносът на МЧП към многообразния и надхвърлящ националните граници институт на цесията и на договорната суброгация. Тази теза обхваща редица конкретни аспекти, свързани с проблематиката на отделните глави на монографията и е изведена, съответно отстоявана и аргументирана по повод всеки изследван аспект.

Целта на разработката също е ясно заявена и се състои в подробно изследване на цесията и договорната суброгация от позициите на МЧП по повод връзката и взаимодействието между правилата за определяне на международна компетентност и приложимото материално право, което се предприема въз основа на изведена пред скоби автономна квалификация на разглежданите институти. От последната произтича и изводът, че същите имат по-широк обхват от своите български еквиваленти.

Поставената пред работата задача, а именно – от анализа на уредбата да се извлекат научни и научно-практически изводи и предложения по повод цесията като подходящ за дистанционни международни трансакции обект, е изпълнена.

В светлината на гореказаното конкретните приноси на разработката се свеждат до:

Глава първа – квалификация на понятието за цесия, 1) аргументиране на необходимостта от извършване на квалификация на конкретното отношение като цесия или приравнената на нея договорна суброгация при отчитане на техните особености; 2) задължително използване на автономна квалификация; 3) анализ от гледна точка на МЧП и предложения *de lege ferenda* във връзка с отделните елементи, съставляващи цесията; 4) аргументиране на хибридният характер на прехвърлянето на вземане с международен елемент.

Глава втора – международна компетентност, 1) анализ на правилата за определяне на международно компетентния съд или арбитраж при съобразяване на сложната структура на цесията; 2) обосноваване на ограничена възможност за прилагане на изключителната компетентност на съда при прехвърляне на вземания; 3) анализ на новите правила относно споразумението за избор на международно компетентния съд; 4) изясняване на възможността за преминаване на споразумението за избор на съд към трето за него лице в резултат на цесия; 5) аргументиране на ограничената приложимост на защитната компетентност към отношения, свързани с цесия; 6) предложение за разширяване на приложното поле на общата компетентност според Регламент Брюксел Ia; 7) анализ и предложения *de lege ferenda* на възможността за прилагане на допълнителната компетентност при наличие на цесия; 8) аргументиране на наличието на ограничен брой хипотези, при които се прилага Кодексът на МЧП; 9) анализ и предложение *de lege ferenda* за възможността за преминаване на арбитражното споразумение към цесионера едновременно с прехвърлянето на вземането.

Глава трета: приложимо право, 1) представяне и анализ на нормативни актове, дерогиращи Регламент Рим I в материята; 2) анализ на определянето на приложимото право към отношението между цедент и цесионер; 3) анализ на определянето на приложимото право към защитата на длъжника; 4) анализ и предложения *de lege ferenda* относно действието на цесията спрямо третите лица; 5) изясняване на съотношението между чл. 14, посветен на цесията, и чл. 11, уреждащ приложимото право към формата на договорите и едностранните волеизявления (Рим I).

Работата се отличава с правилна употреба на езика на МЧП и неговата особена терминология, без излишно многословие, с плавно и логично преминаване от една тема към друга. По такъв начин авторката е постигнала стилно, стегнато и лесно четимо изложение.

Научните и научно-практически аргументи за доказване на научно-изследователската теза са ясни и убедителни, поради което може да се заключи, че тезата е напълно обоснована и доказана.

Цитиранията са добросъвестно извършени, а научната полемика е в рамките на академизма и колегиалността.

Към монографията могат да се отправят някои критични бележки и препоръки. Така разделянето на източниците на МЧП на международни и национални води до някои неясноти, тъй като ратифицираните, обнародвани и влезли в сила международни договори стават национални по характера си източници, възприети в нашето право и съществуващи като негова интегрална част. Ето защо би било по-ясно, ако авторката бе използвала изразите международноправни и вътрешноправни източници, което деление се основава на техния произход. Освен това, когато се изследват отношения, предмет

на МЧП, с цел по-голяма яснота би следвало да се посочва, че системите на МЧП на държавите съдържат тяхната уредба, вместо използването на по-общия израз „правните“ им системи. И на трето място – когато се разяснява действието на обществения ред, следва изрично да се уточни, че той е насочен срещу конкретна норма на чуждото право, а не срещу „чуждото право“ въобще. Тук прецизността е максимално необходима.

Хабилитационният труд не повтаря представените от кандидатката за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ публикации в специализирани научни издания. Поради това изискванията на чл.24, ал.1, т.3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) са изпълнени по отношение на този труд.

5. Оценка на другите трудове, представени за конкурса.

1) Реформа на международната компетентност и екзекватурата по граждански и търговски дела в държавите членки на ЕС (Нов Регламент Брюксел Ia), сп. Търговско право, 2014, № 4, стр. 5-25, статия.

Статията е първото изследване в теорията на МЧП у нас, посветено на новата позитивно-правна уредба в ЕС. В нея се изясняват промените, същите се съпоставят с предходната правна уредба, с предложенията на Комисията и на Парламента при приемането на окончателния текст на Регламент Брюксел Ia, както и с практиката на Съда на ЕС.

Приносителите на статията се свеждат до следното:

- Изясняване на разширеното универсалното действие на Регламента Брюксел Ia и свързаното с него ограничаване на действието на националните норми на МЧП в съответните направления;
- Анализ на начина, по който се прилага специалната защита на по-слабата страна при мълчаливо споразумение за избор на съд, вкл. от гледна точка на българското процесуално право;
- Анализ на новата уредба на споразумението за избор на съд, откриване на неуредени въпроси и предлагане на разрешения;
- Анализ на новите правила за паралелни процеси;
- Анализ на новите правила за признаване и изпълнение на решенията, при които не се изисква декларация за изпълняемост, вкл. от гледна точка на българското процесуално право, аргументиране на тезата, че може да не е необходимо издаването на изпълнителен лист;
- Анализ на новите правила относно свободното движение на временни, вкл. обезпечителни мерки.

2) Международна компетентност при брачни иски - чл. 3–7 от Регламент Брюксел Ia, самостоятелен раздел в Коментар „Регламентът Брюксел Ia“, Николай Натов, Боряна Мусева, Васил Пандов, Теодора Ценова, Дафина Сърбинова, Станислав Йордански, Емил Цанев и Михаил Станков, Сиела, 2014 г., стр.66-95.

Предмет на самостоятелния раздел в Коментара са конкретните разпоредби, които се анализират не само систематично, логически и езиково, а и телеологично, исторически и сравнително-правно. Представени са и релевантните решения на Съда на ЕС, които подпомагат тълкуването. Разгледани са основополагащи трудове на утвърдени чуждестранни учени.

Основният приносен момент на този раздел, който допълва чисто коментарната полезност, е представянето на българска съдебна практика по прилагането на чл. 3-7 от Регламент Брюксел IIА, която е подложена на анализ и критична оценка за съответствие с нормите на МЧП на ЕС.

3) Международният договор в материята на международната компетентност, признаването и изпълнението на чуждестранни решения по граждански и търговски дела, в сборник „Международният договор – източник на международното частно право“, Николай Натов, Йорданка Зидарова, Васил Пандов, Боряна Мусева, Станислав Йордански, Ясмينا Андреева, Дафина Сърбинова, Теодора Ценова и Ивелин Кирчев, Сиела, 2013 г., стр. 308-338, студия

Студията е посветена на международния договор, който като източник играе ключова роля при изграждането и функционирането на МЧП на ЕС. Благодарение на него, още много преди институциите на ЕС да придобият компетентност в областта на правосъдието по граждански дела с трансгранични последици, държавите членки уеднаквяват своите правила за определяне на международна компетентност, както и за взаимно признаване и изпълнение на съдебни решения. В студията аргументирано се защитава тезата, че динамиката на развитието на европейските интеграционни процеси в рамките на ЕС и ЕАСТ по повод международното частно процесуално право в областта на гражданските и търговски дела, влияе пряко върху развитието на правните източници в тази сфера.

Конкретните приноси на студията са в следните насоки:

- Представяне на прехода от Брюкселската конвенция към Регламент Брюксел I от гледна точка на развитието на МЧП на ЕС;
- Анализ на съотношението между Регламент Брюксел I и международните договори, имащи същия предметен обхват;
- Представяне на двете конвенции от Лугано, вкл. от гледна точка на обхват и правна уредба на международната компетентност, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски въпроси;
- Съпоставяне на Луганските конвенции с Брюкселската конвенция, съответно с Регламент Брюксел Ia (Регламент 1215/2012 г.);
- Представяне на принципите за тълкуване на Луганската конвенция;
- Представяне на перспективата за бъдещи промени, продиктувани от нуждата от запазване на паралелизъм между Регламента Брюксел Ia и Луганската конвенция.

4) Специална международна компетентност – чл. 5 и чл.6, самостоятелен раздел в Коментар „Регламентът „Брюксел I“, Николай Натов, Боряна Мусева, Ясмينا Андреева, Станислав Йордански, Теодора Ценова, Дафина Сърбинова, Васил Пандов, Зафари Янакиев, Николай Бандаков, Цветан Крумов, Сиела, 2012 г., стр. 58-111.

Авторката участва както с представената част, посветена на специалната международна компетентност, така и с още една част от Коментара, в която се анализират основанията за отказ от признаване и допускане до изпълнение на чуждестранни съдебни решения (чл. 34 и чл. 35). Доколкото характерът на двете части е идентичен, те имат и сходен по същността си принос. Същият се състои в подробен анализ на съответните разпоредби, който е направен както доктринерно, така и практически ориентирано. Използвана е богатата практика на Съда на ЕС, установена още във връзка с прилагането на Брюкселската конвенция. Съобразени са и ключови теоретични постановки, застъпвани от изтъкнати чуждестранни учени, като същите са предмет на полемика и/или позоваване. Прилагането на коментираните разпоредби на Регламент Брюксел I е пречупено през призмата на националното право, във връзка с което са открити някои пречки пред ефективното и ефикасно прилагане на коментирания източник на МЧП на ЕС. Предложени са разрешения в смисъла и систематиката на Регламент Брюксел I.

5) Заинтересовано лице при признаване и допускане до изпълнение на чуждестранно съдебно решение, сп. Съвременно право, 2011 г., № 5, стр. 58-74, статия.

Статията изследва понятието „заинтересована страна“, което, без да е дефинирано законово, присъства изрично, като в източниците на МЧП на ЕС, уреждащи признаването и допускането до изпълнение на чуждестранни съдебни решения, така и в някои двустранни и многостранни конвенции в същата област. Вътрешното ни право борави с термина „правен интерес“, който се предполага, че е налице, когато се предяви иск за признаване и/или допускане до изпълнение на чуждестранно съдебно решение.

В статията се аргументира тезата, че при изясняването на понятието „заинтересована страна“ или „страна с правен интерес“ трябва да бъде следван т.нар. функционален подход. Според него всеки, чиято правна сфера е засегната от последиците на чуждото съдебно решение, може да претендира неговото признаване и/или допускане до изпълнение в друга държава.

Конкретните приноси на статията са както следва:

- Подробен анализ на целите, които се постигат при признаването и допускането до изпълнение: разширяване на териториалното действие на силата на пресъдено нещо на съдебното решение, съответно на негово евентуално конститутивно действие или изпълнителна сила;
- Представяне на трите главни теории за ефекта от признаването и допускането до изпълнение на чуждестранно съдебно решение, полемизиране във връзка с установеното у нас разбиране и обосноваване на теорията за разпространение на ефекта на чуждестранното съдебно решение;
- Отделяне на преценката за наличие на заинтересована страна, съответно на правен интерес, от останалите елементи, съобразявани в процедурата по признаване и допускане до изпълнение;
- Откриване на трудности при прилагане на функционалния подход, свързани с установяване съдържанието на чуждото право и нуждата от бързо произнасяне;
- Изясняване на причината, поради която трябва да се следва функционалният подход – защита на заинтересованата страна от запазване на правното положение,

създадено с един и същи правораздавателен акт, както в държавата по постановяването му, така и в държавата, където той се признава и/или допуска до изпълнение.

б) Координация на паралелни производства пред съдилищата на държави членки на Европейския съюз, сп. Юридически свят, 2010 г., №1, стр. 56-95, студия.

Студията е първата публикация у нас, посветена на паралелните процеси според Регламент Брюксел I и анализира условията, при които отводът за висящ процес и за наличие на свързани иски следва да бъде съобразяван от българските правораздавателни органи, както и последиците от съобразяването или несъобразяването им. Така авторката изработва схема от проверки, която би могла да се използва при конкуренция между процеси, водени в различни държави членки на ЕС. Обект на изследване са преди всичко нормите на Регламент (ЕО) № 44/2001 и Регламент (ЕО) № 2201/2003, заедно с релевантната практика на Съда на ЕС.

Приносите на студията са:

- Откриване и обособяване на специфики при наличие на висящи дела с международен елемент, произтичащи преди всичко от повелята за зачитане на държавния суверенитет, установена на нивото на международното публично право, от принципа, че съдът прилага собственото си процесуално право и от стремежа към постигане на международна хармония на решенията – постулати, типични за МЧП;
- Сравнително-правно изследване на отвода за висящ процес и за свързани иски в различни държави членки на ЕС;
- Анализ на предпоставките за отвод за висящ процес и свързани иски;
- Анализ на последиците от установяване наличието на висящ процес и свързани иски, даващ отговор на въпроса относно правомощията на съда, относно проверката на международната компетентност, относно начините за сътрудничество на съдилищата и ролята на страните;
- Анализ на ситуацията, при които вторият по време сезиран съд, противно на изискването за спиране на делото, постановява съдебно решение, след което се иска признаване и/или допускане до изпълнение на решението в друга държава членка.

7) Обективно приложимо право към договорните задължения. Обхват на приложимото право, в коментара „Регламент „Рим I”, Николай Натов, Боряна Мусева, Ясмينا Методиевска, Дафина Сърбинова, Теодора Ценова, Цветан Крумов, Станислав Йордански, Николай Бандаков, Захари Янакиев, Васил Пандов, Сиела, 2009 г., стр. 83-131, студия.

Студията е посветена на определянето на обективно приложимото право към договорните задължения и на обхвата на договорния статут. Целта ѝ е като изхожда от практиката и доктрината по прилагането на Римската конвенция, да представи и анализира новата уредба в Регламент Рим I в светлината на философията на нормите му, тяхната систематична връзка и практически потенциал.

Приносите на студията са:

- Изясняване на новата концепция, която е възприета при определяне на приложимото право при липса на избор;

- Доказването, че принципът на най-тясната връзка, без да е закрепен позитивно-правно, лежи в основата на изградените въз основа на него конкретни стълкновителни правила в Рим I;
- Анализ на критериите за определяне на приложимо право в зависимост от конкретния вид договор, анализ на общия критерий, на клаузата на дерогация и на възможността за дирене на най-тясната връзка;
- Изясняване на понятието „обичайно местопребиваване“, вкл. отстояване на тезата, че с оглед стабилност е по-уместно при юридическите лица да се съобразява тяхното седалище, а не място на централно управление;
- Анализ на т.нар. „единен договорен статут“, разгледан и от позиция на пречките пред неговата всеобхватна приложимост;
- Анализ на включените в обсега от приложимото право аспекти на договорните отношения и представяне на редица примери;
- Предлагането на кратка схема за проверка, с помощта на която може да се преминава през най-важните моменти при определяне на приложимото материално право към договорните задължения съгласно Регламент Рим I. Схемата почива върху правилата на формалната логика и способите за тълкуване с преобладаващо прилагане на принципа *lex specialis derogat legi generali*.

8) Определяне на приложимото право към индивидуалния трудов договор според правото на Европейския съюз, сб. Актуални проблеми на трудовото и осигурителното право, том III, 2009 г., стр. 38-51, статия.

Статията е посветена на определянето на приложимото право към индивидуални трудови договори с международен елемент съгласно Римската конвенция за приложимото право към договорните задължения. Целта е да представи „духа“ и „буквата“ на чл. 6, както и перспективите за промяна, които са били предмет на дискусия във връзка с трансформирането на Конвенцията в Регламент Рим I.

Приносите на статията обхващат:

- Представяне на особения начин на присъединяване на България към Римската конвенция и мястото на последната в йерархията на източници на международното частно трудово право;
- Анализ на системата от привръзки за определяне на приложимото право към индивидуални трудови договори с международен елемент;
- Обосноваване на необходимостта от автономна квалификация на понятието „индивидуален трудов договор“ и обособяване на критерии, които следва да бъдат използвани за целта;
- Анализ на специалната защита, с която се ползват работниците и служителите при избор на приложимо право, вкл. отграничаване на особените от обикновените повелителни норми, обосноваване на нуждата от разширително тълкуване на нормите при преценка дали защитават работниците или служителите и акцентиране върху необходимостта от откриване на спорния между страните материално правен въпрос при прилагане на специалната защита;
- Анализ на обективните привръзки за определяне на приложимото право, разгледани както в систематична връзка помежду им, така и поотделно, вкл. с изясняване на използваните формули за привързване и представяне на множество примери за онагледяване на обхванатите хипотези;

- Аргументиране на нуждата от промяна на чл. 6 на Римската конвенция и възможните разрешения, обсъждани в рамките на предстоящата тогава реформа.

9) Проблеми при връчването на съдебни и извънсъдебни документи по граждански и търговски дела според Регламент 1348/2000, Регламент 1393/2007 и българския гражданско процесуален кодекс, сб. Международното частно право и някои разпоредби от част седма на ГПК в светлината на общностностните източници, Сиела, 2008 г., стр. 23-56, статия.

Статията има за предмет международното връчване на съдебни и извънсъдебни документи и уредбата му в Регламент (ЕО) № 1348/2000, съответно в Регламент (ЕО) № 1393/2007, и във вътрешните ни източници на МЧП, по-специално в новата към 2008 година Част седма на ГПК, съдържаща особени правила относно производството по граждански дела при действието на правото на ЕС. Целта е, след извършване на обстоен анализ, да се отговори на въпроса, дали наистина бе необходимо приемането на специални правила в ГПК, посветени на връчването, и дали тяхното съществуване подпомага прилагането на Регламентите в същата област.

Основните приносни моменти на статията са следните:

- Аргументиране на тезата, че при международното връчване на документи се следва т.нар. „разделен режим“, съответно обособяване на групи отношения, за които се прилага различно приложимо право;
- Анализ на релевантната уредба в ГПК във връзка с нейния прототип - § 1067-§1071 от германския процесуален закон (ZPO);
- Представяне на компетентните органи, връчващи документи, идващи от или заминаващи за чужбина и посочване на нуждата от допълване на уредбата във връзка с връчването на извънсъдебни документи по молба на физически лица;
- Критика на въведения различен режим при дела с или без международен елемент във връзка с начините на връчване на документи, вкл. при използване на поща, както и във връзка с фикцията за осъществено връчване;
- Критика и предложения за отмяна на чл. 610 от ГПК като противоречащ на чл. 8 от Регламент (ЕО) №1393/2007;
- Анализ на нуждата от превод на документите, подлежащи на връчване, вкл. предложения *de lege ferenda* във връзка с чл. 612 от ГПК;
- Предложения *de lege ferenda* за въвеждане на национална уредба на аспекти, които биха подпомогнали ефективното прилагане на Регламент (ЕО) №1393/2007, по-конкретно: 1) определяне на централен орган, 2) посочване на езици на документите, които могат бъдат приравнени на българския, 3) въвеждане на специални правила за определяне датата на връчване и 4) въвеждане на специални правила за саниране на невалидни връчвания.

10) Das neue internationale Zivilverfahrensrecht Bulgariens in Zivil- und Handelssachen – Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax), 2007, №3, Deutschland, p. 256-261, статия.

Статията представя на германския читател уредбата на международната компетентност и на признаването и допускането до изпълнение на чуждестранни решения, въведена с първия български Кодекс на международното частно право. Публикувана е в едно от

най-престижните немски специализирани списания, посветени на МЧП, като е представена за печат през 2006 г. – преди България да стане член на ЕС.

Приноси на статията се откриват както следва:

- Представянето на последиците от присъединяването на България към ЕС, които водят до мълчалива отмяна на някои от разпоредбите на българския КМЧП;
- Представяне на правилата за определяне на международно компетентния съд въз основа на система от проверки, базирани на принципа *lex specialis derogat legi generali*;
- Съпоставка между нормите на КМЧП и съответните норми на Регламент Брюксел I, вкл. посочване на разлики и трудности при бъдещото прилагане на Регламента у нас;
- Анализ на правилата, посветени на паралелните процеси, и на проверката за наличие или липса на международна компетентност;
- Анализ на новата по-либерална уредба на признаването и допускане до изпълнение на чуждестранни съдебни решения, най-важните постижения на която са премахването на изискването за взаимност и допускането на прякото признаване.

11) Връзка и взаимодействие между българското и европейското международно частно право, сп. Юридически свят, 2007 г., №2, стр. 11-26, статия.

Статията е посветена на връзката и взаимодействието между българското МЧП и МЧП на ЕС (към момента на написването ЕО), и дава отговор на три въпроса: 1) какво е развитието и състоянието на МЧП на ЕС, 2) какво е съотношението между европейското и националното МЧП и 3) какво е влиянието на първичното право на ЕО върху националното МЧП?. Статията е публикувана няколко месеца след присъединяването на България към ЕС, съответно нейният предмет и отговорите на поставените въпроси са с висока практическа и теоретична значимост към онзи момент.

Приносите на статията са в следните насоки:

- Представяне на развитието на МЧП на ЕС от първите учредителни договори до договора от Амстердам, вкл. от гледна точка на упражняване на новопридобитата компетентност от институциите на ЕО, както по повод на отношения, свързани с държави членки, така и с трети държави чрез т.нар. „външна компетентност“;
- Обосноваване на две форми на зависимост между автономното МЧП на ЕО и националното МЧП на отделните държави членки: 1) дерогиране (в материята на определяне на приложимото право към договорни и извъндоговорни задължения) и 2) допълване (в материята на определяне на международната компетентност към граждански и търговски дела, при брачни иски и родителска отговорност).
- Анализ на въздействието на два от принципите на правото на ЕО върху развитието на националното МЧП на отделите държави членки – забраната за дискриминация и закрила на основните свободи. Начинът, по който първичното право на ЕО влияе върху някои от основните институти на класическото МЧП е онагледен правилно въз основа на пет проблема: 1) отечественото право на лицата с повече от едно гражданство, 2) общественият ред, 3) особените повелителни норми, 4) правното положение на юридическите лица и 5) привързването към гражданството на физическите лица. Изводът от анализа е, че класическите институти на МЧП се допълват с ново съдържание, което следва да бъде познано и прилагано от българските правораздавателни органи.

12) Прихващането в международното частно право, сп. Съвременно право, 2006 г., №1, стр. 36-48, статия.

Предмет на статията е определянето на приложимото право към прихващането (компенсацията). Разгледани са действащите материално-правни отлики във връзка с прихващането в различните държави. Представят се и отделни стълкновителни норми, възприети в някои държави, в МЧП и съдебната практика на ЕС, както и изричната стълкновителна норма, предвидена в Проекта (тогава) за Регламент за приложимото право към договорните задължения (Рим I). Използваните в тези стълкновителни норми критерии на края се анализират с оглед на аргументите „за” и „против” тяхното прилагане, който подход заслужава подкрепа. Предлага се да се избере един критерий за определяне на приложимото право, който да може да се използва от българските правоприлагащи органи до приемането на изрична стълкновителна уредба.

Принос на статията е аргументирането на тезата за прилагане към прихващането на правото на държавата, на което е подчинено вземането, срещу което се прихваща. Следва да се изтъкне, че от всички възможни разрешения, обсъждани към момента на написване на статията, именно застъпеното в статията е закрепено впоследствие позитивно-правно в чл. 17 на Регламент Рим I.

13) Из лабиринта на международната компетентност по граждански и търговски дела, сп. Юридически свят, 2006 г., бр.2, стр. 41-91, студия.

Студията е подготвена за печат преди присъединяването на страната ни към ЕС и преди публикуването на Регламент Брюксел I на български език в Официален вестник на ЕС. Тя е първото самостоятелно изследване у нас, посветено на международната компетентност по граждански и търговски дела съгласно МЧП на ЕС, вкл. от гледна точка на неговото взаимодействие с КМЧП. Студията разглежда и практиката на Съда на ЕО (впоследствие – на ЕС) по прилагането на Регламента и неговия прототип, Брюкселската конвенция. Основанията за наличие на международна компетентност са представени въз основа на системата, която трябва да се следва, за да се установи, кое от тях намира приложение. Върви се от специалните към общите правила. При анализа на всяко едно от основанията се представят предпоставките за прилагането му. Ако те не са изпълнени, се преминава към следващото основание. Ако са изпълнени – настъпват последиците на съответното основание, които също са изследвани.

Основният принос на студията се състои в изработването на представената система от проверки (алгоритъм), която може да се използва от българските правоприлагащи органи при преценка за наличие на международна компетентност да се произнесат по спор във връзка с частноправно отношение с международен елемент в областта на търговските и гражданските отношения с презгранични последици.

6. Преподавателска дейност

От декември 2005 г. до сега д-р Мусева е преподавател, като е била асистент, ст. асистент и понастоящем е главен асистент по МЧП в Юридически факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“. Води семинарни занятия и ѝ е гласувано от Факултетния съвет правото

да изнася лекции по МЧП пред специалност „Международни отношения“ и отделни лекции пред специалност „Право“ на ЮФ. В този аспект са изпълнени условията на чл.24, ал.1, т.2, „а“ от ЗРАСРБ.

Заключение

Изразявам категоричната си убеденост, че трудовете на д-р Боряна Богданова Мусева, представени в този конкурс, са написани на високо научно и научно-практическо ниво, и отговарят на изискванията на чл.24, ал.1, т.3 ЗРАСРБ. Кандидатката отговаря на изискванията на чл.24, ал.1, т.1, т. 2 „а“, и ал.3 ЗРАСРБ. Поради това ще подкрепя с положително гласуване в уважаемото Научно жури кандидатурата на д-р Боряна Богданова Мусева за заемане на академичната длъжност „доцент“ по Международно частно право в Област на висше образование с шифър 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление с шифър 3.6. Право, в Катедра „Международно право и международни отношения“ при Юридически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

София, 31 май 2015 г.

.....

Проф. д-р Николай Натов